

VÄRDEBESKRIVNING

Område av riksintresse för naturvård i Stockholms län

Datum: 2022-11-07

Områdesnummer: NRO 01 021

Områdesnamn: Bromma De Geermorän-system

Kommun: Stockholm (0180)

Kartblad: 10I NV

Area: Cirka 217 ha, varav 207 ha land och 10 ha vatten

Naturgeografisk region: 24 Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken

Landskapsformer: Sprickdalslandskap

Riksvärde:

De Geermoräner
Flyttblock

Värdeomdöme: Området är av stort geologiskt och geomorfologiskt värde. En sådan samling av väl utformade De Geermoränryggar är synnerligen värdefull, inte minst på grund av närheten till universitetsinstitutioner och skolor. För geovetenskapen är mellanrummen mellan moränryggarna lika viktiga som själva ryggarna. Flyttblocken spelar också en viktig roll i förklaringen av traktens kvartära geomorfologi. Nockebyskogen utgör en nyckellokal när det gäller att tolka och studera unga förkastningar.

Även om mycket av området är mer eller mindre förparkat är det av stort intresse att bevara vad som finns kvar.

Huvudkriterier: A, E

Förutsättningar för bevarande: Sekvenserna av moränryggar och flyttblocken bevaras. Ingrepp såsom bebyggelse, vägbygge, anläggningar, upplag, schaktning kan skada områdets naturvärden.

Säkerställande: Området är delvis skyddat som naturreservat och Natura 2000-områden (Kyrksjölöten och Judarskogen).

Områdets huvuddrag: På flera håll i Brommatrakten uppträder system av s. k. De Geermoräner. Tidigare kallades ryggarna ändmoräner. Dessa moränryggar visar hur inlandsisen drog sig tillbaka i dessa trakter. Ryggarna är 1-6 m höga

och 25-100 m långa. Vanligtvis har de i detta område en storblockig yta. Det riksbekanta moränryggsystemet har framför allt ett stort geovetenskapligt värde, men är även av lärdomshistoriskt intresse. Många av platserna är väl kända som exkursionslokaler. Några flyttblock i Brommatrakten har också ett pedagogiskt värde. I det följande behandlas områdesvis de värdefullaste delarna.

a) Judarnområdet

Större delen av området är täckt av rikblockig morän och De Geermoränerna har därför sällan högre blockhalt än omgivningen. Detta gör att de ofta är svåra att urskilja. Ryggarna på lerslätten i norr framträder tydligast, även om de är av ringa höjd. Området används flitigt som exkursionslokal. Vid sjön Judarn finns även ett jätteblock som bildar en grotta.

b) Kyrksjöområdet

Moränryggarna inom den östra delen av detta område omges av rikblockig morän. Ofta har ryggarna en tydlig sida mot söder, medan däremot krönet är dåligt utvecklat. Den norra sidan övergår utan klar gräns i rikblockig morän. (I bebyggelsen söder om Kyrksjön finns en serie moränryggar. De flesta av dem ligger på tomtmark. Många har nästan helt förstörts.) De Geer-moränerna vid Ängby läroverk (Nya Elementar) är klassiska inom både svensk och internationell kvartärgeologi. Den norra delen av området innefattar en väl utvecklad moränrygg i Kortenslunds koloniområde, samt blockrika områden nordost och sydväst om denna.

c) Beckombergaområdet

Här förekommer fyra moränryggar i två årsavsmältninglinjer. Tre av ryggarna ligger inne på sjukhusområde och har inpassats i parkmiljön. Den sydöstra, fjärde och längsta av ryggarna har ett tydligt krön och är bitvis mycket blockrik. Till skillnad från de tre övriga ryggarna är den i stort orörd.

d) Sundby

Området består av två delområden. Det östra omfattar två tydliga ryggar vars västra delar har dolts vid uppläggning av massor. I det västra delområdet finns en ovanligt lång moränrygg, cirka 300 meter, med ett högt och smalt krön, samt ett blockrikt område öster om Arrendevägens södra del.

e) Åkeslund

Området består av två delområden. I det västra delområdet som är av parkkaraktär finns två partier med ett stort antal block. Det största, som är spräckt i två delar, har brutits loss från den intilliggande hällen och ställts på högkant, så att den av inlandsisen slipade och räfflade ytan nu står vertikalt och är vänd mot söder. Den intilliggande hällen är delvis uppsplittrad i stora tätt liggande block. Det östra delområdet består av bitvis mycket blockrik morän med blocksträngar och förekomst av ett flertal jätteblock. Knappt 100 meter väster om Fredrikslundsvägens ände står ett cirka nio meter högt granitblock, kallat Atle-Tor, på högkant som en pelare. Lite längre söderut finns ett par mindre blockpelare kallade Tors Bockar.

f) Nockebyskogen

Området är uppdelat i två blockrika och bitvis storblockiga delområden. I det östra delområdet står ett antal jätteblock uppresta i en öst-västlig rad. I det västra delområdet finns ett av de få och bästa exemplen på en ung förkastning och dess försvinnande i laterala sprickor. Denna förkastningslinje bär vittnesbörd om rörelser i jordskorpan sannolikt betingade av inlandsisens tillbakadragande för ca 10 000 år sedan. Lokalen har stort värde för att förstå och tolka berggrundens geofysiska egenskaper och beteende. Även i Nockebyskogen finns moränryggar. Där kan effekterna av rörelserna i jordskorpan studeras genom påverkan på ändmoränlinjerna. Området har således mycket stort vetenskapligt och pedagogiskt värde.

Anmärkning: Bromma-moränerna ingår i Länsstyrelsens naturvårdsprogram (objektnummer 80.03). Området berör område av riksintresse för kulturminnesvård nr K AB 118, Olovslund.

Referenser

- De Geer G*, 1932: Stockholmstraktens kvartärgeologi. SGU serie Ba, nr 12.
De Geer G, 1941: Huru landis och jordbävningar danade Brommatrakten. Bromma Hembygdsförenings Årsskrift, 1941, sid 43-81.
Elfström E, 1976: Geologiskt intressanta objekt i Stockholms län. Länsstyrelsen i Stockholms län. Rapport nr 1976:12.
Länsstyrelsen i Stockholms län, 1983: Naturvårdsprogram för Stockholms län, del 1. Skyddsvärda områden för naturvård och friluftsliv. Naturvårdsenheten, Stockholm.
Möller H & Stålhös G, 1965: Beskrivning till Geologiska kartbladet Stockholm NV. SGU, ser. Ae Nr 2, sid. 41 - 50.
Mörner N-K, 1983: skrivelse till länsstyrelsen angående utvidgning av riksobjekt Bromma ändmoränsystem (dnr 11.1211-487-83).
Statens naturvårdsverk, 1976: Områden av riksintresse för friluftsliv och naturvård. PM 726, Fysisk Riksplanering.